

Соціальна робота

УДК 364.08

Вертипорох Світлана Петрівна

студентка

*Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Вертипорох Светлана Петровна

студентка

*Винницкого государственного педагогического
университета имени Михаила Коцюбинского*

Vertyporokh Svitlana

Student of the

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Науковий керівник:

Візнюк Іннеса Миколаївна

доцент кафедри психології та соціальної роботи

*Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського*

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ
У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОЙ
РАБОТЫ С ДЕТЬМИ И УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖЬЮ В
ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОБЩИНЕ
CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF ORGANIZING SOCIAL AND
PEDAGOGICAL WORK WITH CHILDREN AND STUDENTS IN THE
TERRITORIAL COMMUNITY**

Анотація. У статті здійснено аналіз концептуальних засад організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді. Визначено поняття соціальна робота. Окреслено особливості територіальної громади як різновиду соціальної системи.

Досліджено організація соціально-педагогічної роботи у територіальній громаді на засадах партнерства. Визначено ініціаторів партнерства при вирішенні соціальних проблем дітей та учнівської молоді в місцевій громаді.

На думку автора, одним із пріоритетних напрямів соціально-педагогічної роботи у територіальних громадах є збереження та зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя дітей та молоді.

Ключові слова: соціальна робота, територіальна громада, соціально-педагогічна робота, аналіз концептуальних засад.

Аннотация. В статье осуществлен анализ концептуальных основ организации социально-педагогической работы с детьми и учащейся молодежью в территориальной общине. Определено понятие социальная работа. Обозначены особенности территориальной общины как разновидности социальной системы.

Исследованы организация социально-педагогической работы в территориальной общине на основе партнерства. Определено инициаторов партнерства при решении социальных проблем детей и учащейся молодежи в местной общине.

По мнению автора, одним из приоритетных направлений социально-педагогической работы в территориальных общинах является сохранение и укрепление здоровья, формирование здорового образа жизни детей и молодежи.

Ключевые слова: соціальна робота, територіальна община, соціально-педагогічна робота, аналіз концептуальних основ.

Summary. The article analyzes the conceptual foundations of the organization of social and pedagogical work with children and student youth in the territorial community. The concept of social work is defined. The features of the territorial community as a kind of social system are outlined.

The organization of social and pedagogical work in the territorial community on the basis of partnership is investigated. Partnership initiators in solving social problems of children and students in the local community have been identified.

According to the author, one of the priority areas of social and pedagogical work in the territorial communities is the preservation and promotion of health, the formation of healthy lifestyles of children and young people.

Key words: social work, territorial community, social and pedagogical work, conceptual principles analysis.

Постановка проблеми. Найвищою цінністю будь-якої держави, у т. ч. й України, є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Отже, кожна держава зобов'язана охороняти ці цінності та забезпечувати їхнє відновлення. Одним із пріоритетних напрямів політики України є соціальне забезпечення та підтримка осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах. Держава декларує виділення матеріальної допомоги, забезпечення притулку та надання інших соціальних послуг для підтримання та відновлення повноцінної життєдіяльності таких осіб, захист їхніх прав та законних інтересів [6, с. 8].

Проте в Україні на сьогодні склалася така ситуація, коли соціальні послуги, що надаються відповідно до чинного законодавства, отримує

велика кількість категорій осіб, які цього фактично не потребують. На нашу думку, такий підхід є неправильним, оскільки не всі категорії отримувачів соціальних послуг однаково потребують соціального захисту та безкоштовних соціальних послуг. Наприклад, є люди у визначених категоріях осіб, які матеріально забезпечені, мають хороші умови проживання й використовують своє право на отримання від держави соціальних послуг. Саме такий стан справ потребує оптимізації державного регулювання індивідуального підходу надання соціальних послуг, виокремлення саме тих осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги.

Професіоналізація соціальної роботи передбачає наявність особливої професійної групи, формування якої в Україні продовжує набирати обертів, це такі дистанційні форми навчання як підвищення кваліфікації, перепідготовка спеціалістів, організація електронного освітнього середовища.

Соціальний працівник сьогодні - це медіатор або провідник всіх каналів комунікації. Зміни відбуваються сьогодні в цілях і змісті діяльності у професійній соціальній роботі: потрібно підвищення ефективності використання ресурсів; розширення професії за рахунок включення суміжних областей, розширення спектру соціальних послуг [2, с.44].

Соціально-педагогічна робота в різних соціальних інститутах, етнічних та територіальних громадах набуває все більшого значення у соціальному вихованні як невід'ємній складовій соціальної педагогіки.

Аналіз літературних джерел та результатів наукових досліджень з проблем соціальної педагогіки дозволяє зробити висновок, що у численних і вагомих за теоретичними й прикладними надбаннями цієї науки залишається поза увагою проблема комплексного дослідження соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в громаді, що і становить актуальність нашого дослідження.

Формулювання мети статті. Окреслити концептуальні засади організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю у територіальній громаді.

Виклад основного матеріалу. Соціальна робота - професійна діяльність з організації допомоги і взаємодопомоги людям і групам, що потрапили у важкі життєві ситуації, їх психосоціальної реабілітації та інтеграції. В самому загальному вигляді соціальна робота являє собою складне суспільне явище, самостійну область науково-практичного знання, професію і навчальну дисципліну [8, с. 70].

Як впливає з визначення соціальної роботи, прийнятого Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи та Міжнародною федерацією соціальних працівників 27 червня 2001 року в Копенгагені, «професійна діяльність соціальних працівників сприяє суспільним змінам, вирішення проблем людських взаємин; сприяє зміцненню здібностей до функціонального існування в суспільстві та визволення людей з метою підвищення їх рівня добробуту. Використовуючи теорії поведінки людини і суспільних систем, соціальна робота сприяє взаємодії людей з їхнім оточенням.

Територіальна громада є різновидом соціальної системи, – історично сформованого характеру взаємодії людей та соціального середовища [10, с. 81].

У загальноосвітніх закладах, соціальних службах різного типу, дозвіллевих і медичних закладах та інших соціальних інституціях територіальної громади в процесі соціально-педагогічної діяльності послуги надаються не лише тим, хто перебуває в тяжких життєвих ситуаціях, а всім, хто бажає ними скористатися. Так, наприклад, гурткові заняття в клубі за місцем проживання можуть відвідувати всі діти мікрорайону. Тренінги з формування навичок усвідомленого батьківства, які проводять соціальні педагоги та психологи загальноосвітніх закладів, адресовані всім батькам.

Послуги з професійної орієнтації та працевлаштування надаються як безробітним, так і тим, хто бажає змінити роботу чи вирішує питання професійного вибору.

Організація соціально-педагогічної роботи у територіальній громаді повинна мати не епізодичний, а системний характер. Виходячи з того, що в територіальній громаді управління діяльністю всіх служб та закладів, що проводять соціально-педагогічну роботу з дітьми та молоддю, знаходиться в основному в руках місцевих органів виконавчої влади, використання системного підходу в організації такої роботи дозволить більш ефективно впливати на соціальну ситуацію, в тому числі шляхом створення нових чи реорганізацію змісту діяльності уже існуючих закладів соціального профілю, ефективно перерозподіляти кошти для вирішення проблем дітей та молоді в межах територіальної громади, раціонально використовувати фінансові, матеріально-технічні, кадрові та інші ресурси. [11, с .32]

В умовах міських громад зазначені повноваження здійснюють міські державні адміністрації, в складі яких працюють служби у справах неповнолітніх, управління (відділи) освіти, управління (відділи) у справах сім'ї та молоді. У сільських громадах управлінсько-координаційна функція забезпечується діяльністю сільських (селищних) рад.

У сучасній практиці соціально-педагогічної роботи в громаді переважає суб'єктно-об'єктний взаємозв'язок між соціальними інституціями та членами громади. Це проявляється в тому, що діти, молодь, інші члени громади є учасниками соціальних програм та споживачами окремих соціальних послуг, які визначаються органами місцевої адміністрації. Через соціальні програми забезпечуються відповідні напрями соціально-педагогічної роботи різних державних організацій, що функціонують у громаді. При цьому ефективність соціально-педагогічної роботи цих організацій та установ з дітьми та молоддю переважно оцінюється кількісними показниками (кількість проведених заходів, сума

використаних коштів на соціальні програми, кількість клієнтів, які скористалися послугами тощо). Ми вважаємо, що ніякою мірою суб'єктно-об'єктний взаємозв'язок між організаціями соціальної інфраструктури та членами громади не можна однозначно оцінити як неефективний чи неприйнятний. Він може мати місце в сучасній соціально-педагогічній практиці. Проте при домінуванні такого зв'язку між виділеними нами компонентами зазначених підсистем залишаються поза увагою окремі типові потреби та проблеми різних груп дітей та молоді, ініціативи членів громади, можливості використання резервів громади [3, с. 4].

В процесі соціально-педагогічної роботи органи місцевого самоврядування, різноманітні соціальні інституції територіальної громади, ініціативні групи, переважно, не можуть діяти ізольовано одне від одного. Вони не завжди мають достатній ресурсний потенціал для того, аби задовольнити потреби чи вирішити проблеми різних соціальних груп місцевої спільноти. Тому налагодження партнерства у територіальній громаді між різними суб'єктами соціально-педагогічної роботи, є однією з необхідних умов організації такої роботи на місцевому рівні.

Партнерство – це особливий вид відносин, при котрому люди чи організації об'єднують свої ресурси для виконання певної діяльності. Можна говорити про те, що партнерство налагоджується тоді, коли необхідно зробити певну справу, яку хтось не може виконати самотійно [4, с. 12]. У більшості теоретичних джерел партнерство визначається як конструктивна взаємодія інститутів держави та місцевого самоврядування, бізнесу й громадських організацій з метою ефективного вирішення актуальних проблем, створення сприятливого соціального клімату та забезпечення суспільної згоди.

Оскільки об'єктами соціально-педагогічної роботи в громаді є діти, молодь, а також сім'ї, одними з найбільш поширених видів послуг є педагогічні. Як різновиди цих послуг доцільно виокремити освітні та

розвиваючі послуги. Освітні послуги можуть надаватися у формі індивідуальних і групових занять, навчальних курсів, семінарів, відеолекторіїв, соціально-психологічних тренінгів, просвітницьких бесід, майстер-класів тощо. До розвиваючих послуг можна віднести заняття в гуртках художньо-естетичного, спортивного, технічного спрямування, участь у культурологічних заходах, ігротеках тощо. Соціальними інститутами територіальної громади, в яких надаються педагогічні послуги, є загальноосвітні заклади, соціальні служби для сім'ї, дітей та молоді, позашкільні та спеціалізовані заклади, підліткові клуби за місцем проживання, громадські організації [9, с.45].

В організації соціально-педагогічної роботи значне місце займають психологічні послуги, які орієнтовані на формування у дітей та молоді впевненості та мотивації щодо подолання складних життєвих ситуацій, розвиток навичок самовдосконалення, зміну в свідомості людини уявлення про безвихідь її становища, відновлення психологічних сил організму. Як різновид цих послуг можна виокремити діагностичні та корекційні послуги.

Психологічні послуги можуть надаватися у формі консультацій, психологічної діагностики, психокорекційних занять, психологічних тренінгів, зустрічей груп самопомоги, консультування по "телефону довіри" тощо. У територіальних громадах ці види послуг можуть надаватися за умови наявності там кваліфікованих спеціалістів у загальноосвітніх закладах різного типу, соціальній службі для сім'ї, дітей та молоді, дружній клініці для молоді, центрі соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями; соціальному центрі матері і дитини, центрі соціально-психологічної допомоги, центрі для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, притулках для неповнолітніх, центрах зайнятості тощо. Варто зауважити, що досить широкий спектр зазначених вище психологічних послуг пропонують зараз і неурядові організації (благодійні фонди, громадські організації) відповідно до запитів їх цільових

груп та пріоритетних напрямів діяльності організації. Вони залучають до цієї роботи фахівців у якості волонтерів або як спеціалістів за відповідну оплату [7, с. 29].

Одним із пріоритетних напрямів соціально-педагогічної роботи у територіальних громадах є збереження та зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя дітей та молоді. Тому як різновид соціальних послуг слід виокремити медико-оздоровчі послуги.

Практики соціальної сфери зазначають, що деякі проблеми дітей та молоді є наслідком їх необізнаності в життєво важливих питаннях.

Висновки. Таким чином, соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в державних і неурядових організаціях, які функціонують у територіальній громаді, забезпечується шляхом надання ними педагогічних, психологічних, медико-оздоровчих, юридичних та інформаційно-довідкових соціальних послуг. Партнерство у соціально-педагогічній роботі в умовах територіальної громади можна розглядати як форму соціальної взаємодії, в якій громадяни, соціальні групи, державні та недержавні організації включені в систему самоорганізації.

Література

1. Громада як осередок соціальної роботи з дітьми та сім'ями: Метод. матеріали для тренера / О.В. Безпалько та інші; Під заг. ред. І.Д.Зверєвої. К.: Науковий світ, 2004. 69 с.
2. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. К.: УДЦССМ, 2001. 220 с.
3. Крупник А. Соціальне замовлення — нова технологія ров'язання соціальних проблем в Україні // Соціальна політика і соціальна робота. 2000. № 3,4. С. 3-13

4. Організація партнерства у місцевих громадах: Метод. реком. / Т. П. Басюк, О.В. Безпалько, І. В. Братусь та інші. / За заг. ред. І. Д. Зверєвої. К.: Науковий світ, 2006. 43 с.
5. Пащенко С.Ю. Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2000. 176 с.
6. Реформування та модернізація соціальних послуг // Соціальний захист. 2005. № 9. С. 8-10.
7. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. А.Й. Капської. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
8. Толстоухова С.В. Соціальна робота в Україні як невід'ємна складова соціальної політики держави // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2002. № 1. С. 70-81.
9. Чернуха Н.М. Формування громадянськості учнівської молоді: інтеграція виховних соціальних впливів суспільства. Монографія. Луганськ: Альма матер, 2006. – 360 с.
10. Шевченко І. Органи самоорганізації населення: приховані ресурси територіальної громади // Соціальна політика і соціальна робота. 2005. № 4. С. 81-91
11. Шендеровський К.С. Управління соціальною роботою з дітьми та молоддю. Менеджмент соціальної служби: Навч.-метод. збірка. К.: ДОВІРА, 2002. 158 с.